

ПЕРЕКЛАДНА ЛІТЕРАТУРА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

Т. А. Марченко, канд. філол. наук
Сумський національний аграрний університет,
вул. Г. Кондратьєва 160, м. Суми, 40021, Україна
E-mail: tetiana_march@ukr.net

У статті розглядається питання аналізу перекладацької діяльності Івана Дніпровського (Шевченка), а саме його переклад українською мовою російської повісті М.Тихонова «Війна» (1933р.). Досліджується лексичний матеріал української мови 30-х років ХХ століття. Загальноживана та спеціальна військова лексика розглядається у порівняльному аспекті. При описі лексичного матеріалу досліджуються різні мовні рівні (фонетичний, морфологічний, синтаксичний). Матеріали цієї статті можуть бути використані для подальшого вивчення та систематизації української лексики, укладанні словників, а також як ілюстративний матеріал до дисципліни «Лінгвістичний аналіз тексту».

Ключові слова: лексична одиниця, перекладацька діяльність, загальноживана лексика, правописні норми, українська літературна мова, інішомовні слова.

Сучасний стан розвитку української літературної мови вимагає докорінного вивчення лексикологічних джерел різних періодів: словників, літературних творів, журнальних та газетних статей, епістолярного мовлення тощо. У цьому сенсі надзвичайно цікавим є дослідження української лексики у дорадянський та ранньорадянський періоди, коли власнеукраїнська лексика ще мала змогу функціонувати відносно вільно, зберігаючи свою автентичність.

У 30-ті роки ХХ століття українська інтелігенція все ще гуртувалася навколо ідеї розвитку української літературної мови, саме тому, можливо, останні її спроби перед тотальною радянізацією викликають неабиякий інтерес.

Перекладна російсько-українська література того періоду містить інформацію про тогочасне використання лексико-граматичного матеріалу, стилістичного оформлення тексту, тогочасні правописні норми.

Об'єктом дослідження цієї статті є перекладна українська література початку ХХ століття (30-ті роки).

Предметом дослідження є загальноживані та термінологічні лексичні одиниці української та російської мов, що досліджуються у діахронічному аспекті.

Актуальність статті полягає у потребі безперервного вивчення лексичного складу української мови для формування національної автентичної лексичної системи, здатної обслуговувати усі сфери спілкування.

Постановка проблеми. У 1931 році Микола Тихонов, російський поет та письменник, пише повість «Війна» і в 1933 її видає. Цього ж року за її переклад береться знаний в Україні літератор та перекладач, член «Гарту», Пролітфронту, спілки «ВАПЛІТЕ» Іван Дніпровський (Шевченко): «Репресій І. Дніпровському пощастило уникнути, але його твори одразу по смерті були вилучені з бібліотек, а історики літератури писали про них з осторогою» [1, с. 720].

Таке ставлення до роботи перекладача зумовлене небажанням, а, можливо, побоюваннями тогочасних критиків, літературних діячів допустити до широкого загалу джерела, що містили власнеукраїнську лексику, ще незросійщену радянськими письменниками. Епоху створення української радянської літератури І.Дніпровський характеризував як «велику нудьгу нашої епохи», а революційний підйом сприймав так, «що радість завжди ховає в собі порожнечу» [5].

Дослідженню літературної творчості І.Дніпровського (Шевченка) присвячені роботи таких авторів: Ю. Голобородько (На землі Івана Дніпровського: / Про нашого земляка письменника І. Д. Дніпровського (Шевченка) // Літературна Україна, 1984. –

20 грудня), С. Сухопаров (А душа кричить негодованою дитиною: Рядки з листів І. Дніпровського до М. Пилинської: / Передм. та публ. С. Сухопарова // Слава праці , 1990. – (січень – жовтень)), Л. Баран (Іван Дніпровський: Невідомі сторінки творчості /До 100-річчя з дня народження //Наддніпряньська правда, 1995. – 11лютого), Г. Немченко [4], О. Сирадосєва [5], Л. Куліш (Неспокійний і натхнений: /Про письменника-земляка І. Дніпровського// Наддніпряньська правда, 1975. – 1 лютого), П. Параскевич (Іван Дніпровський і Микола Куліш: /До 100-річчя народження І. Дніпровського// Наддніпряньська правда, 1995 – 21 березня), Л. Первозвана (Вони були друзями: /Про Івана Дніпровського та Миколу Куліша // Слава праці, 1991 – 27 березня), Н. Федкевич (Вшануймо пам'ять земляка: / Івану Дніпровському - 100 // Слава праці, 1995 – 15 лютого), М. Ходоровський (Гвалт заліза над душами: / Про Івана Дніпровського // Слава праці, 1990 – 18 жовтня) та ін., проте всі ці розвідки описують значною мірою літературну діяльність Івана Дніпровського, і зовсім мало, на жаль, приділяється уваги його перекладацькій діяльності.

Лексичний матеріал, представлений у повісті «Війна», – це джерело вивчення правопису 30-х років ХХ століття, військової термінологічної лексики, загальноновживаних лексичних одиниць, які й можна вважати історизмами, хоча з тенденцією до відродження у сучасній мові.

Найбільшої трансформації при перекладі зазнала фонетична система мови, що є зрозумілим з огляду на відмінність української звукової системи від російської.

Оскільки літеру *г* було вилучено лише у 1933 році, то вживання цієї літери не обмежено у творі і представлено такими загальноновживаними та власними назвами іншомовного походження: *Агадир – Агадір, багаж – багаж, Бараге- Бараге, бульдог – бульдог, вагон – вагон, вид- гатунок, вульгарно – вульгарно, гвардия – гвардія, гетры – гетри, гильотина – гільотина, гласис – глясис, готический – готичний, Грей – Грей, граната – граната, гримаса – гримаса, дог – дог, зигзаг – зигзаг, Зигфрид – Зігфрід, изящество – елегантність, индиго – індиго, энергия – енергія, эрцгерцог – ерцгерцог, Копенгаген – Копенгаген, краги- краги, крючок – гачок, легенда – легенда, лигатура – лігатура, магазин – магазин, магистрат – магистрат, Португалия - Португалія, резина – гума, сигара – сигара, сигнализировали - подавали сигнал, фанг - фанг, шланг – шлянг, штейгер – штайгер: І це вона звалась: ерцгерцог [3, с. 18].*

Серед інших фонетичних відмінностей вирізняється вживання голосної *і* замість *и* в корені слів: *Він закам'янів і придержував бінти на лівій руці* [3, с. 132]; *І ніяке містечтво в світі не дасть видовища, яке було б трагічніше і досконаліше за це* [3, с. 209].

Для перекладу слів іншомовного походження характерна передача латинського буквосполучення *-ia-* українським буквосполученням *-ія-*: *вариант – варіант, вариация – варіяція, империалист – імперіяліст, материал – матеріял, специальный – спеціяльний, пролетариат – пролетаріят, социалист- социяліст, социализм - соціялізм, фиалка - фіялка: Більшість згаданих досягнень викликала б тільки поблажливу усмішку у багатьох так званих спеціялістів* [3, с. 5].

У творі широко представлено пом'якшення приголосних *-л-, -р-* як наслідок впливу західноєвропейських мов (німецької): *аэроплан – аероплян, балкон – балькон, баллон – бальон, доллар- доллар, ирландец – ірляндець, исландский – ісляндський, записная книжка – бльокнот, эшелон – ешельон, клумба – кльумба, колорит – кольорит, Колумб – Колюмб, лабиринт –лябіринт, лавировать – лявірувать, лакей – льякай, Ламани – Лямани, лампа –лямпа, лейтенант – льяйтенант, ландшатурмист - льяндштурмист, металл – металь, мотоцикл – мотоцикль, одеколон – одекольон, парламент – парлямент, парламентарии, плакат – плякат, план – плян, плац – пляц, продекламировать – продеклямувати, рамка – рьямця, реклама – рекляма, роль- роля, тащившие – сьялюети, флакон – фьякон, фламинго – фьямінго, флот – фльот, циферблат - циферблят, шланг - шлянг шоколадный – шоколядний.: *Бабуся дивилась їм вслід недовго і оберталась на фею і розкішно**

зникала серед величезних, пишних кльомб [3; с.33]; *І хто міг подумати, що індиго відобрає таку ролю?* [3; с.135].

Проте передача пом'якшення приголосних непослідовна, оскільки спостерігається її відсутність у таких лексемах: *бронированный* – *бронований*; *фальшивый* – *фалишивий*; відсутнє пом'якшення приголосного *-л-* у слові *гольф* та *булдог*: *Настали часи, про які ми мріяли, граючи у гольф* [3; с.75].

Замість іношомовного звука **Ф** (давня літера **Θ**) вживається літера **т**: *кафедра* – *катедра*, *эфир* – *етер*: *Чоловік кричав у темряву, наче він стояв на катедрі баптистів* [3, с. 131].

Оскільки правописні норми ще не набули чітких форм, то при перекладі українською мовою І. Дніпровський подає такі форми лексичних одиниць, що підкреслює непослідовність: *временами*, *когда-когда* – *коли-не-коли*, *вряди-годи*, *все-таки* – *все таки*, *друг к другу* – *один д'одного*, *в дни* – *день-при-дні*, *ежесекундно* – *раз-у-раз*, *когда-нибудь* – *колинебудь*, *кого-нибудь* – *кого-небудь*; *куда-нибудь* – *куди-небудь*; *подымай-ка* – *піднімай но*, *смотри-ка* – *диви но*, *что-либо* – *щонебудь*, *кто-либо* – *хтонебудь*, *как бы* – *немовби*, *наоборот* – *навпаки*, *как-нибудь* – *якнебудь*, *вполголоса* – *в-півголоса*: *Потім заговорив він немовби надлюдською мовою* [3, с. 37], але *будь-які*: *Облиште тільки будь-які вигадки* [3, с. 112]; деякі лексеми мають подвійні варіанти написання: *кам'яно-вугляна смола* – *кам'яновугляне масло*.

Загальновідомо, що до 1933-1940-х років лексема *хімія* писалася як *хемія* (від лат. *chemia*, *chymia*, що від грец. *chēmā* – лиття, *chemeia* (*chymeia*) – вміння топити метал), що підтверджується і в цьому перекладі: *Я нагадаю тільки мого друга, професора Фабера, що його роботи в царині хемії можна назвати мандрівкою до нової Америки* [3, с. 31], а також похідні: *Я – хемік, я була його помічниця* [3, с. 107]; *Треба було нам почати першим цю хемічну війну* [3, с. 136]; *Ми вживаємо хемічних гранат* [3, с. 204].

Лексема *курити* має похідну *недокурки*, *курилка* – *курильня*: *Я сидів до ранку і курив. Над ранок вся підлога була засіяна недокурками* [3, с. 39]; *Кімната правила за smoking room, курильню* [3, с. 134].

У різних частинах мови помітно перевагу префікса *од-* над префіксом *від-*: *одмовлятися*, *одверто*, *одвертатися*, *одсувати*, *одбитий*, *одійти*, *одчай*, *одібрати*, *одразу*, *одсирілий*, *од*, *одмовлятися*, *одкинувшись*, *нестямні од гордоців*: *Його запроторили в штрафну роту, лишивши за ним право одвертої ненависти* [3, с. 88]; *Хтось заплакав од страху* [3, с. 90]; *Ми бо стоїмо на межі одчаю і поразки* [3, с. 139].

Приставний *г-* використано при перекладі лексеми *истерическая* – *гістерична* та *азарт* – *газард*: *Маршале, ви не гістерична жінка* [3, с. 181].

У словах іношомовного походження, перекладених з російської мови, літери *у* та *й* замінено на *в*: *аукцион* – *авкціон*, *нейтральный* – *невтральний*, *нейтральность* – *невтральність*, *маузер* – *мавзер*, *шлагбаум* – *шлягбавм*, *клоун* – *кльовн*; *фон-Троппау* – *фон-Троппав*: *Крім того, в нашому ділі поняття невтральність – суто умовне* [3, с. 119]; *І труп професора Фабера буде вкритий плямами світлочервоного кольору, як вихідна одежа кльовна* [3, с. 152].

Користуючись фонематичним принципом при перекладі виникли такі форми лексичних одиниць: *морковный* – *моркв'яний* [3, с. 87]; *галстук* – *галстух* [3, с. 117]; *тоннаж* – *тоннаж*, *швейцарский* – *швайцарській*, *вздохи* – *зідхання*, *Европа* – *Европа* [3, с. 181], *бронза* – *брондза* [3, с. 161].

Відмінювання слів іношомовного походження відбувається згідно з нормами української літературної мови: *Набережна Лаури проплила повз нього, як картинка з кіна* [3, с. 98]; *Стояв чоловік у вузькому пальті і фетровім капелюші* [3, с. 185]; *От не думав, що буду вечеряти в поліційнім бюрі* [3, с. 196].

Відчутні зміни на морфологічному рівні: родові форми іменника у перекладі з російської мови трансформуються: *анекдот* (ч.р.) – *анекдота* (ж.р.); *холодный души* (ч.р.) – *холодна душа* (ж.р.); *оркестр* (ч.р.) – *оркестра* (ж.р.), *посещение* (с.р.) –

візита (ж.р.), *пламя* (с.р.) – *племінь* (ч.р.), *легкая дрожь* (ж.р.) – *легкий дріж* (ч.р.), *глупость* (ж.р.) – *глупство* (с.р.), *счастливец* (ч.р.) – *щасниця* (ж.р.), *бензин* (ч.р.) – *бензина* (ж.р.), *бешенство* (с.р.) – *скаженина* (ж.р.), *картофельный салат* (ч.р.) – *картопляна салата* (ж.р.): *Читали через плече сусіда, кричали ура, хтось вимагав від оркестри гімн* [3, с. 103]; *Він простяг листа ріжком, і племінь легко побіг, наче по східцях* [3, с. 142].

Для перекладу І. Дніпровського характерне використання діалектизмів: *видко*, *захорувати*, *хтіти*, *скорше*, *жадний* (жодний), *ріжниця* (різниця), *заздра* (заздрісна), а також лексичних одиниць (росіянізмів), які можна було б замінити власнеукраїнськими: *бутилка*, *лице*, *стакан*, *верьовка*, *в сторону*, *в ділі*, *город*, *городок* (місто), *огні*: *Лиця стали крейдяні* [3, с. 90]; *Хто вас обидив?* [3, с. 105]. Таке використання лексичних одиниць, проте, може слугувати на користь стилістики твору: *недолуге*, *коструbate*, *понівечене*, *як*, *власне*, *сама мова твору*, *зображення війни*.

Давня форма *яко* також вживається автором перекладу замість російського *как*: *Ви, смію сказати, яко художник, сповнений наукової сили* [3, с. 204].

У царині відмінкових закінчень примітним є використання закінчення *-и* в родовому відмінку однини в таких іменниках (у називному відмінку із закінченнями *-сть*, *- □*): *ніжності*, *спеціальності*, *слюбості*, *смерти*, *крови*, *участі*, *величності*, *повільності*, *багровості*, *досконалості*, *жіночості*, *ненависті*, *молодості*, *білості*, *легкості*, *хижості*, *хоробрості*, *певності*, *гумманості* (але: *витривалості*): *Він сидів вище за всіх, і сірі брови його і загорілі до повної багровості щоки... робили його чимось богоподібним* [3, с. 73].

Переклад повісті також характеризується непослідовною передачею відмінкових закінчень: *з власної волі став убивця* [3, с. 107]; *під тягаром війни* [3, с. 109].

Транслітерація при передачі іншомовних прізвиськ: *Лейтенант Хитченс постарел за один день на десять лет.* – *Ляйтенант Гітченз постарів за один день на десять років* [3, с. 125], а також наявні неперекладні елементи: назва розділу англійською *Smoking Room*, що є спільним для двох мов.

Синтаксичне оформлення речень непослідовне при передачі прямої мови: *«Дуже добре, лейтенант Гітченз» сказав він собі, і очі йому посоловіли, наче після трьох ночей пияцтва* [3, с. 124]; *«Новини із Сербії, – прочитала вона заголовок статті, – з санітарним загоном од Белграду до Ніша»* [3, с. 127]. Часто у перекладі відсутні коми перед однорідними членами речення, порівняльними зворотами, підрядними реченнями, вставними конструкціями: *Він був або ідіот_або соціаліст* [3, с. 147]; *Поліцаї йшли по боках_немов конвоїри; В середині процесії хтось закричав, не можна було добрати_що крикнули; Потім пройшов легкий рух_ наче в юрбу упав камінь* [3, с. 189].

Переклад також характеризується певною непослідовністю: у передмові до повісті І. Дніпровський присутні три авторських відступи, де перекладач подає своє бачення подій І Світової війни, чого не можна сказати про основну частину твору.

Для вивчення лексичного складу української мови початку 30-х років ХХ століття надзвичайно важливим є дослідження перекладу словосполучень, бо часто це сталі, ідіоматичні вирази, які потребують глибокого знання мови. У перекладі українські словосполучення мають такий вигляд (за порядком подання у тексті):

Таблиця 1

Пор. номер	Оригінал російською	Український переклад
1	2	3
2	<i>«боковой» материал</i>	<i>«бічний» матеріал</i>
3.	<i>во всей очевидности</i>	<i>на всю широчінь</i>
4	<i>небезинтересна</i>	<i>не буде позбавлена інтересу</i>
5	<i>называемый друзьями</i>	<i>званий від друзів</i>

Продовження табл. 1

1	2	3
6	<i>жил не по средствам</i>	<i>жив не по грошам</i>
7	<i>не удерживая в голове устава</i>	<i>проти статуту</i>
8	<i>выходить из себя</i>	<i>нетямитися</i>
9	<i>начали извергать</i>	<i>заригали</i>
10	<i>ни один</i>	<i>жаден</i>
11	<i>вполголоса</i>	<i>притишеним голосом</i>
12	<i>случай необыкновенен</i>	<i>надто виключний випадок</i>
13	<i>склонный к полноте</i>	<i>повнотілий</i>
14	<i>получать прозвище</i>	<i>діставати прозву</i>
15	<i>глаза не мигали</i>	<i>без помругу</i>
16	<i>принимая во внимание</i>	<i>беручи на увагу/ до уваги</i>
17	<i>вечерний выпуск</i>	<i>вечоровий випуск</i>
18	<i>сказать скороговоркой</i>	<i>скоромовно</i>
19	<i>неизлечимая болезнь</i>	<i>невигойна х/короба</i>
20	<i>умирающее племя</i>	<i>на смерть роковане плем'я</i>
21	<i>совершенно необходима</i>	<i>конче потрібна</i>
22	<i>потеряв голову от гордости</i>	<i>нестямні од гордоців</i>
25	<i>шкурка лимона</i>	<i>шкірка цитрини</i>
28	<i>свежесмазанный</i>	<i>свіжо змазаних</i>
29	<i>не подозревать</i>	<i>не мати на підозрі</i>
30	<i>впору; под ряд</i>	<i>сто крат узамет; узамет</i>
31	<i>ожидающие люди</i>	<i>чекальні люди</i>
32	<i>наелся тины</i>	<i>наївся твані</i>
33	<i>соломенный навес</i>	<i>солом'яна повіть</i>
34	<i>пускать в ход</i>	<i>пропагувати</i>
35	<i>монастырь монахов</i>	<i>манастир манахів</i>
36	<i>ртутный столбик</i>	<i>живосрібний стовпчик</i>
37	<i>не везло</i>	<i>не пайдило</i>
38	<i>в другое время</i>	<i>загалом</i>

Переклад окремих слів підкреслює автентичність української мови, деякі з лексем є незрозумілими для сучасного носія мови (*мусянжовий, масаковий, саетовий, леліти, крутень* тощо), деякі повернулися до активного вжитку (*царина, обценки, пересічний, нежить*), що підтверджує думку про необхідність досконалого опису та вивчення літературних джерел (за порядком подання у тексті):

Таблиця 2

Пор. номер	Оригінал російською	Український переклад
1	2	3
1	<i>обличительный</i>	<i>винувальний</i>
2	<i>пригодиться</i>	<i>стати в пригоді</i>
3	<i>конечно</i>	<i>розуміється</i>
4	<i>область</i>	<i>царина</i>
5	<i>придирчивый</i>	<i>найстрогіший</i>
6	<i>клещи</i>	<i>обценки</i>
7	<i>похвала</i>	<i>ухвала</i>
8	<i>пол-успеха</i>	<i>півуспіху</i>
9	<i>заводчики</i>	<i>заводії</i>
10	<i>всезнайки</i>	<i>всезнаї</i>
11	<i>переливаются</i>	<i>леліти</i>
12	<i>изображающий</i>	<i>що править</i>

Продовження табл. 2

1	2	3
13	<i>болезненно</i>	<i>хоробливо</i>
14	<i>туфли</i>	<i>пантофлі</i>
15	<i>иностранец</i>	<i>чужоземець</i>
16	<i>неуязвимый</i>	<i>невразний</i>
17	<i>толпиться</i>	<i>юртуватися</i>
18	<i>фиолетовый</i>	<i>масаковий</i>
19	<i>бронзовый</i>	<i>мусянжовий</i>
20	<i>бархатный</i>	<i>саєтовий</i>
21	<i>коричневый</i>	<i>коричнявий</i>
22	<i>судьба</i>	<i>поваб</i>
23	<i>насморк</i>	<i>нежит</i>
24	<i>молния</i>	<i>молонья</i>
25	<i>золотоклетчатые</i>	<i>золотоквітні</i>
26	<i>расцветенный</i>	<i>барвисто-блискний</i>
27	<i>свита</i>	<i>почот</i>
28	<i>проект</i>	<i>проект</i>
29	<i>историк</i>	<i>історік</i>
30	<i>вакханка</i>	<i>бакханка</i>
31	<i>свалка</i>	<i>колотня</i>
32	<i>неимуций</i>	<i>немаєтний</i>
33	<i>увлекающийся</i>	<i>легкопоривний</i>
34	<i>соус</i>	<i>підлева</i>
35	<i>квадратный</i>	<i>квадратовий</i>
36	<i>поверенный</i>	<i>відпаручник</i>
37	<i>британский</i>	<i>брітанський</i>
38	<i>неискоренимо</i>	<i>невитравне</i>
39	<i>экзаменовать</i>	<i>робити іспит</i>
40	<i>омут</i>	<i>крутень</i>
41	<i>сморщенный</i>	<i>морхлий</i>
42	<i>киноварь</i>	<i>цинобра</i>
43	<i>сюртук</i>	<i>сурдут</i>
44	<i>обстановка</i>	<i>обстанова</i>
45	<i>фиолетовый</i>	<i>фіялковий</i>
46	<i>чуть</i>	<i>чуть</i>
47	<i>бог, господь</i>	<i>бог, господь</i>
48	<i>банкет</i>	<i>бенькет</i>
49	<i>средний</i>	<i>пересічний</i>
50	<i>жнец</i>	<i>жній</i>
51	<i>свалка</i>	<i>колотня</i>
52	<i>шляпа</i>	<i>капелюш</i>

Оскільки основна тематика твору воєнна, тож військова лексика представлена такими лексичними одиницями (за порядком подання у тексті):

Таблиця 3

Пор. номер	Оригінал російською	Український переклад
1	2	3
1	имею честь	маю за честь
2	бросил руки по швам	кинув руки на шва
3	палаш	двосічний меч

Продовження табл. 3

1	2	3
4	шпора	острога
5	карта	мапа
6	цепь	розстріляня
7	трешетка	торохкалка
8	снаряды	гарматні
9	шинель	шинеля
10	очередь пулемета	черк кулемета
11	трензельная цепочка	ланцюжок трензелів
12	газовый снаряд	газовий гарматень
13	вражеский летчик	ворожий літун
14	взрыв сапы	вибух мінної галерії
15	воронки	лійки
16	водитель танка	стерновий
17	слезоточивый	сльозотечний
18	авиаторский шлем	авіаторський шолом

Переклад І. Дніпровського є невичерпним джерелом вивчення лексики багатьох груп. Наприклад, хімічна термінологія представлена такими лексичними одинцями: *іприт, сірка, фосген, ціянідна кислота, дифініл-хлор-арсен, арсен-хлорид, кокодил, цина IV хлорид, арсен III хлорид, арсенітові сполуки, хлорна ванна, гельбоїн, калій-перманганат, гірчичний газ, чотирихлоридциновий, хлор-пікрин* тощо, які є ще однією з недосліджених частин цього художнього твору.

Звичайно, кожна перекладацька робота вимагає досконалого знання тих мов, які є інструментами для перекладу, адже навіть через століття така робота слугує для дослідників не тільки ілюстративним матеріалом, але й цінним джерелом вивчення лексики, удосконалення сучасної лексичної системи мови. Досліджений матеріал може бути використаний для написання наукових розвідок, укладання словників.

TRANSLATED LITERATURE AS A SOURCE OF UKRAINIAN VOCABULARY STUDY

T. A. Marchenko

Sumy National Agrarian University
160, H. Kondratieva St., 40021, Sumy, Ukraine
E-mail: tetiana_march@ukr.net

The article deals with analysis of Ivan Dniprovsky (Shevchenko)'s translator activity, namely his Russian-Ukrainian translation of novel "The War" (1933) written by M. Tykhonov. The Ukrainian language vocabulary of the early 30th of the XXth century is analyzed. Common vocabulary and specific military vocabulary is analyzed in comparative aspect. Different language levels (phonetic, morphological, syntactical) are being investigated when analyzing the vocabulary. Materials of this article can be used for further study and systemizing Ukrainian vocabulary, compiling any dictionaries, and also as illustrations for "Linguistic Analysis of a Text" subject.

Keywords: lexical unit, translator's activity, common vocabulary, orthographic rules, Ukrainian Literary Language, loaned words.

ПЕРЕВОДНАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК ИСТОЧНИК ИЗУЧЕНИЯ УКРАИНСКОЙ ЛЕКСИКИ

T. A. Marchenko,

Сумский национальный аграрный университет,
ул. Г. Кондратьева 160, 40021, Сумы, Украина;
E-mail: tetiana_march@ukr.net

В статье рассматривается вопрос анализа переводческой деятельности Ивана Днепроовского (Шевченко), а именно его перевод на украинский язык русской повести М.Тихонова «Война» (1933г.). Исследуется лексический материал украинского языка 30-х годов XX века. Общеупотребительная и специальная военная лексика рассматривается в сравнительном аспекте. При описании лексического

материала исследуются различные языковые уровни (фонетический, морфологический, синтаксический). Материалы этой статьи могут быть использованы для дальнейшего изучения и систематизации украинской лексики, составления словарей, а также как иллюстративный материал к дисциплине «Лингвистический анализ текста».

Ключевые слова: лексическая единица, переводческая деятельность, общеупотребительная лексика, правописные нормы, украинский литературный язык, иностранные слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія української літератури ХХ століття : у 2 кн. Кн.1.: 1910-1930-ті роки: навч. посібник / ред. В. Г. Дончик. – К. : Либідь, 1993. – 784 с.
2. Тихонов Н. Война. Повесть / Н. Тихонов. – Л. : ОГИЗ, 1933. – 152 с.
3. Тихонов М. Війна. (переклад Івана Дніпровського) / М. Тихонов. – Харків : Ювілейна бібліотека Червоної армії, 1933. – 216 с.
4. Немченко Г. Гуманістичний пафос драматургії Івана Дніпровського/ Г. Немченко // Вісник Таврійської фундації (Осередку вивчення української діаспори): літературно-науковий збірник: - К.–Херсон : Просвіта, 2015. – Вип. 11. – С. 134-144. [Ювілеї. До 120-річчя від дня народження Івана Дніпровського].
5. Сирадоева О. О. “Яблуневий полон” І. Дніпровського: Подвійна правда [Електронний ресурс] / О. О. Сирадоева. – Режим доступу : philology.kiev.ua/library/zagal/Literaturoznavchi_studii_2010_26/482_486.pdf. – Дата доступу : 16. 10. 2016.
6. Сухопаров С. А душа кричить негодованою дитиною : Рядки з листів І. Дніпровського до М. Пилинської; передм. та публ. С. Сухопарова / С. А Сухопаров // Слава праці, 1990 (січень – жовтень).
7. Федкевич Н. Вшануймо пам'ять земляка : Івану Дніпровському – 100 / Н. Федкевич // Слава праці, 1995, 15 лютого.
8. Ходоровський М. Гвалт заліза над душами : про Івана Дніпровського/ М. Ходоровський // Слава праці, 1990, 18 жовтня.

REFERENCES

9. Donchyk, V. H. (ed), 1993, *The History of Ukrainian Literature. XX century*, In 2 books, Book I: 1910-1930th, Kyiv, Lybid Publ., 784 p.
10. Tihonov, Nikolay, 1933, *The War. Novel*, Leningrad, OGIZ, 152 p.
11. Tihonov, M., 1933, *The War* (translated by Ivan Dniprovsky), Kharkiv, Yuvileyna biblioteka chervonoj armii, 216 p.
12. Nemchenko, H., 2015, Humanistic inspiration of Ivan Dniprovsky's Drama. *Visnyk Tavriys'koyi Fundatsiyi (Ukrainian Diaspora Studying Society): literature-scientific digest*, Kyiv-Kherson, Prosvita, no. 11, pp. 134-144. [Anniversaries. To the 120th of Ivan Dniprovsky's Birthday].
13. Syradoyeva, O. O., “Yablunevy polon” I. Dniprovskoho: *Twofold Truth* [Online], Available: philology.kiev.ua/library/zagal/Literaturoznavchi_studii_2010_26/482_486.pdf [16.10.2016].
14. Suhoparov, S., 1990, And the Soil Cries Like a Famishing Child: Some Lines from the Letters of I. Dniprovsky to M. Pylinska, *Slava Pratsi*, January-October.
15. Fedkevych, N., 1995, In Honour of Compatriot: Ivan Dniprovsky is 100, *Slava Pratsi*, February, 15.
16. Hodorovskiy, M., 1990, The Uproar above the Soils: About Ivan Dniprovsky, *Slava Pratsi*, October, 18.

Надійшла до редакції 9 листопада 2016 р.